

KULTUREN

Kv Winstrup 1

Fornlämning 73, Lunds Stad

Lunds kommun, Skåne

Arkeologisk förundersökning 2012

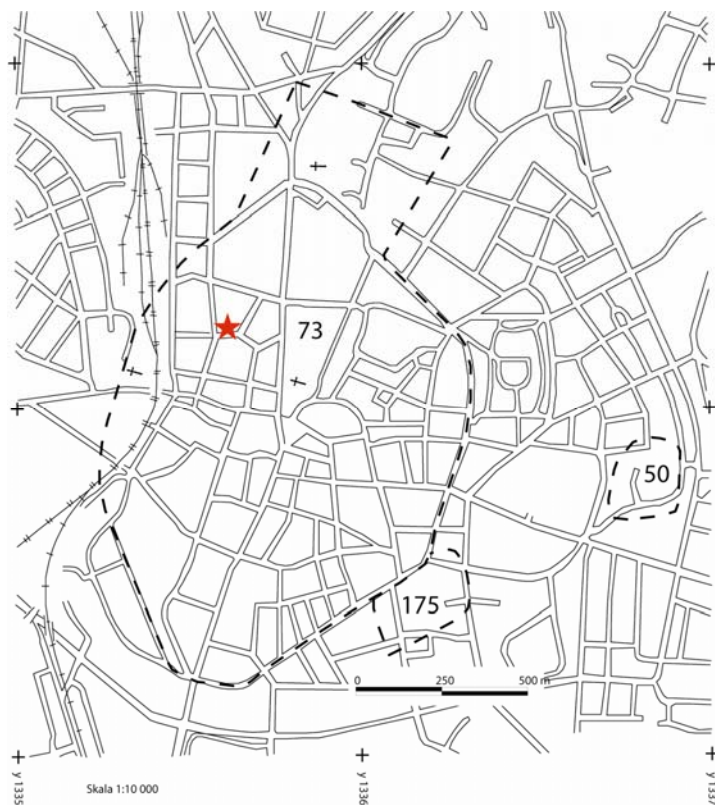
KULTURMILJÖRAPPORT 2013:24

NICKLAS KRONROTH

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	5
Genomförande och resultat	5
Sammanfattning	7
Administrativa och tekniska uppgifter	8
Referenser	9
Bilagor	10

Figur 1. Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att rötter trängt in i en avloppsledning på kv Winstrup 1 i Lund, utfördes en arkeologisk förundersökning enligt Länsstyrelsens beslut (1st dnr 431-30198-12). Schaktningen påbörjades i december 2012, men då inte problemen kunde lösas fullständigt fortsatte schaktningen i maj 2013.

Problemen hade uppstått kring en befintlig ledning, och mycket av schaktmassorna bestod av återfyllningslager från senare tid. Dock påträffades flera intakta medeltida kulturlager i de södra delarna av schakten.

Fornlämningensmiljö

Kv Winstrup bildades då anläggandet av Knut den Stores gata delade upp kv Gråbröder i två delar. Kv Gråbröder var innan delningen ett av de största kvarteren i stadskärnan (Bevaringskommittén 1981 s 92). Under medeltiden utgjordes sannolikt undersökningsområdet av bakgårdsmiljö. I jämförelse med Anders Andrén's rekonstruktion av det medeltida Lunds tomtindelning under 1500-talet ligger undersökningsområdet på platsen för tomt 304. Tomt 304 kan endast rekonstrueras indirekt och inga upplysningar kan knytas till området. Men på 1660-talet kan tomten ha ingått som del i Hans Erntsen Badens ladugård (Andrén 1984 s 114).

Det finns fler skriftliga belägg för den norr om belägna tomten 302-303, enligt nedan.

Tomt 302-303 Vikarieresidens S:t Stefans altare

Norra delen:

- Ägdes av Anders Suder.
- Förvärvades av kaniken Kjeld Andersen,
- 1494 Donerades till altaret. Gården låg på Bredgatan norr om S:t Stefans altares vikarieresidens och var bebodd av Anders Suder.

Södra delen:

- Ägdes av arvingarna till priorn Anders i Börringekloster.
- Köptes av dekanen Guido.
- 1314 Testamenterades till altaret. Gården anges ligga på Bredgatan.

Efter reformationen, år 1537, nämns att den gård som tidigare beboddes av prästen Henrik Konrad låg söder om St Peters klostrets ödejord. Från år 1568 nämns ett residens som beboddes av kaniken Tyge Pedersen och arrenderades på "evig tid" av kaniken och skrivaren i tyska kapellet Hans Ottesen och hans hustru Agate Mogensdatter. Gården anges ligga väster om en onämnd gata och öster om "Bytarebacken" (Andrén 1984 s 114). Det skulle kunna vara den gårdens mark som stöttes på under aktuell undersökning.

Vid aktuellt undersökningsområde finns idag en grågul tegelbyggnad invid Knut den Stores gata, tillhörande gårdsbebyggelse till Winstrup 1. Byggnaden uppfördes år 1894 av murare P. N Thulin i två våningar och inreddes till bostäder. I källaren finns för närvarande ett mindre restaurangkök.

Figur 2. Platsen för den aktuella undersökningen. Till vänster syns dagens karta med undersökningsområdet markerat med en svart pil. Till höger, fotografi över befintligt hus på Winstrup 1, där undersökningen utfördes. Fotografi taget från söder.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Flera arkeologiska observationer har gjorts i kv Winstrup under 1900-talet. Från kulturens LA – arkiv.

1906	Kv Winstrup 11. "grafsten uthuggen till vattenränna" påträffad vid schaktning.
1941	Kv Winstrup 11. Lergolv påträffat. Två skallar framkom ovanpå lerlager.
1988	Kv Winstrup 5. Arkeologisk förundersökning vid sänkning av källargolv. Ett par nedgrävningar påträffades med keramikskärvor daterade till 1300-1400 tal.
1988	Kv Winstrup 6. Provgrävning. Gul morän på -1,5 m. Myllad jord med enstaka djurben.
1989	Kv Winstrup 6. Arkeologisk förundersökning inför husbyggnation. Flera gödselgropar dokumenterades och en ränna. Keramikskärvor av typen svartgods påträffades vilket indikerar 1200-1300-tal.
1994	Kv Winstrup 12. 1600-1800-tals lämningar. Äldre fas med kulturjord, men inga fynd framkom.
1995	Kv Winstrup 11. Ingrepp i fornlämning utan tillstånd.
2001	Kv Winstrup 16. Tillbyggnad. Schaktningsövervakning vid grundgrävning. Det framkom djurben, porslin och glas. 1800-1900-tal. Trädgårdsmark.
2011	I kv Winstrup 10 dokumenterades en sektion på ca 5 m x 1,5 m i samband med schaktning för hissgröp. Schaktningen utfördes utan antikvarisk övervakning varvid murrester dokumenterades på en nivå av 0,8 m under marknivån, inga fynd påträffades som kunde användas för datering (Guldåker 2011).
2012	Kv Winstrup 11. Ett mindre schakt, 1,6 kubikmeter, handgrävdes för att lösa akuta problem med dagvatten. Kulturlagren på botten av schaktet i den östra delen var välbevarade och fuktiga (Guldåker 2012).

Genomförande och resultat

På grund av att rötter trängt in i en avloppsledning på kv Winstrup 1, Lund, utfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Arbetena utfördes i två omgångar; i december 2012 och i maj 2013. Det bör tilläggas att schaktningen i december utfördes utan arkeologisk övervakning och arkeolog kom först till platsen efter att schaktningen slutförts.

Under schaktningen i december 2012 grävdes ett schakt i den södra delen av fastigheten, det hade omfattningen ca 2,5 m x 2 m och var orienterat i nordsydlig riktning. Schaktet grävdes ned till befintliga rör vid ett djup av ca 2 m. Då aktuellt schakt grävdes i tidigare schaktutbredning bestod schaktmassorna av omrörd jord och i huvudsak humusinblandad lera men också av ljusbrun sand på sina ställen. I södersektionen påträffades medeltida kulturlager på ca 1,5 m djup. Kulturlagret bestod av svartbrun humus som var finkornig, mycket fet och fuktig och välbevarad. Inga fynd påträffades och därför är kulturlagret svårdaterat, men avsaknaden av tegel och dess stratigrafiska placering skulle kunna föra dateringen till tidig medeltid. Kulturlagret har tolkats som odlingslager. Det fanns rikliga inslag av djurben i kulturlagret, vilketkan tyda på att odlingsjorden gödslats med hushållsavfall. Då inte problemen med rötterna kunde lösas fullständigt på vintern, utfördes ytterligare markarbeten på våren.

Markarbetena fortsatte i maj 2013 och då grävdes ett schakt från Café Gräddhyllans uteplats i väster till platsen där det tidigare schaktet avslutades i öster. Schaktet var 6,00 m långt, 1,50 m brett och grävdes 1,80 m djupt. I schaktbotten samt södersektionen kunde ett fyllningslager i en brunn dokumenteras. Brunnen hade haft flätverksskoning och dateras brukligen till 1000-1200-tal (Andrén 1980 s 34). Det påträffades ytterligare ett fyllningslager i sektionen som troligen ska tolkas som fyllningslager i en latrin. Latrinen var grävd igenom brunnsfyllningen, vilket tyder på att brunnen börjat fyllas igen för att sedan åter komma i bruk, då som latrin. Visserligen skulle latrinfyllningen kunna vara del av brunnsfyllningen. Inga fynd framkom i fyllningarna. Däremot påträffades keramik i form av yngre rödgods, i stratigrafiskt senare kulturlager, troligen med en senmedeltida datering.

Figur 3. Brunnsfyllningen som beskrivits ovan. Spåren av flätverksskoningen är inte tydliga på bilden men utgjordes av en brun linje, av nedbrutet organiskt material, i ytterkant. Fotografiet är taget från norr.

Sammanfattning

I samband med akuta problem med en avloppsledning i kv Winstrup 1, Lund, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Markarbetena utfördes dels på vintern och dels på våren.

Det framkom flera kulturlager, vilka var tydliga framförallt i södersektionen, men även i plan. Kulturlagren karakteriserades av en fyllning i en flätverksskodd brunn samt latrin som var grävd i brunnsfyllningen och dels av odlingslager.

I den södra sektionen framkom ett fuktigt kulturlager som tolkats som odlingslager på grund av kulturlagrets komposition. Det framkom relativt mycket hushållsavfall i kulturlagret i form av djurben, vilket kan tyda på att jorden gödslats med hushållsavfall. Längre västerut påträffades kulturlager i form av ett fyllningslager i en brunn som tolkas vara flätverksskodd, samt fyllningslager med nedbrutet organiskt material. Den senare tolkas som latrinfillning. Det framkom inga fynd i de kulturlagren men den ringa frekvensen av tegel och tegelkross kan tyda på tidig till högmedeltida datering. I överliggande kulturlager framkom fynd av yngre rödgods vilket skulle kunna ge en relativ datering till hög till senmedeltid för brunnen och dess fyllning.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-30198-12	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Winstrup 1
Typ av exploatering	Avlopp		
Uppdragsgivare	Lunds Kommun - Markentreprenad		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Nicklas Kronroth		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	5		
Fälttid			
Arkeolog	5 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	9 m ²		
Kubik	16 m ³		
Schaktmeter	9		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	5x650 SEK = 3250 SEK		
Rapport	5x650 SEK = 3250 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	6500 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	6500 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	KM 93784:1. Förvaras efter beslut om fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen.		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 planritning i skala 1:100 och 1 sektionsritning i skala 1:20		
Foto	13 digitala fotografier		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

Andrén,A. 1980. Lund. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. Medeltidsstaden 26. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. Medeltidsstaden 56. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

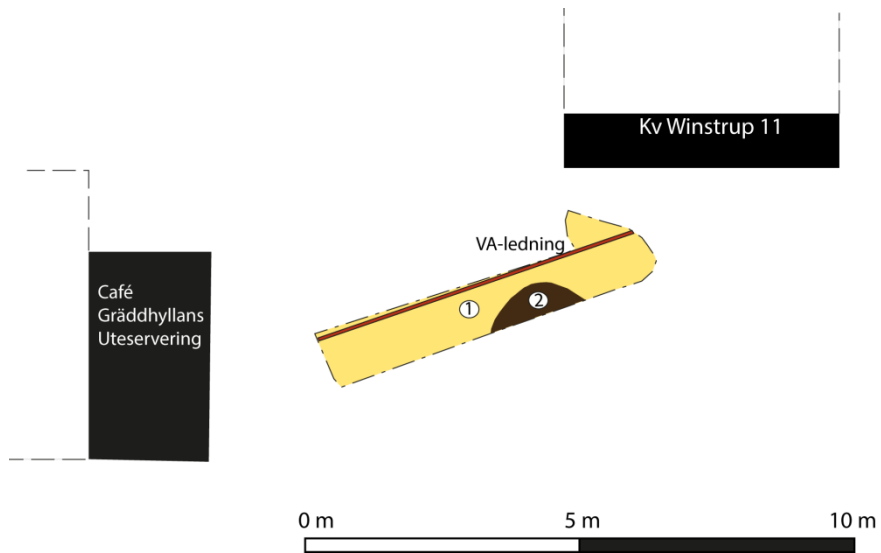
Bevaringskommittén. 1981. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar. Trelleborg.

Guldåker,A. 2011. Kv Winstrup 10, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 393*. Kulturen, Lund.

Guldåker,A. 2012. Kv Winstrup 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 437*. Kulturen, Lund.

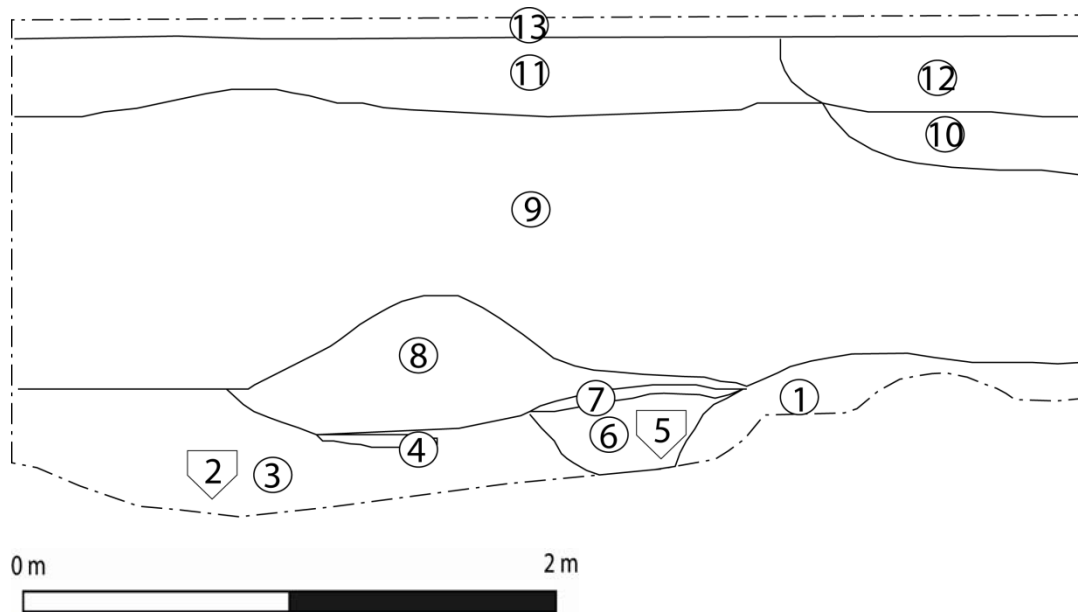
Bilagor

1. Planritning

Figur 4. Planritning över undersökningsområdet. 1: Moränlera. 2: Fyllningslager i brunn (se lagerbeskrivning nedan)

2. Sektionsritning, södersektion

Figur 5. Sektionsritning, södersektion vid brunnsfyllningen från markarbetena i maj 2013.

1. Moränlera
2. Nedgrävning för brunn.
3. Fyllningslager i en brunn. Mörkgrå humus med inslag av lera som var finkornig, fet, fuktig och kompakt. Tegel (storstenstegel), tegelkross, kalkfläckar och djurben var enstaka. Bränd lerklining, träkol och småsten var närvarande.
4. Fyllningslager. Lins av bränd lera och sot.
5. Nedgrävning för latrin.
6. Fyllningslager i latrin. Brungrå humus med inslag av nedbruten organisk humus. Kalk och tegelkross var närvarande.
7. Fyllningslager i latrin. Lerlins. Leran kan ha tillkommit för att täcka över fyllningen i latrinen och kan därmed ha fungerat som lock, efter att latrinen tagits ur bruk, för att på så vis förhindra dofterna från latrinen att sprida sig.
8. Fyllningslager/utjämningslager över brunn och latrin. Mörkgrå humus med inslag av lera som var finkornig, fet, fuktig och kompakt. Tegelbrockor, tegelkross, kalkfläckar och djurben var enstaka. Bränd lerklining, träkol, småsten var närvarande. Påminner om 1 men har tillkommit senare och gränsen mot underliggande lager var mer difus och övergående än markerad. Kulturlagret kan ha tillkommit för att sättningar drabbat ytan över brunnen. Ett kraftigt kulturlager kan därmed ha lagts på för jämna av ytan. "Bulan" kan även förklaras med att området fungerat som dumphög eller liknande och därmed har massor ackumulerats över tid och fått en höglignande form i sektion.
9. Odlingslager/matjord. Brungrå humus med inslag av lera som var finkornig, torr, mager och kompakt. Jorden har förts på i syfte att odla, vilket kan ha pågått under flera hundra års tid. Det var svårt att se skiljen i det kraftiga kulturlagret och har troligen ingått i tomtmarken fram till 1900-talet och byggandet av Knut den stores gata.
10. Bärlager av sand som tillkommit som återfyllningsmassor efter tidigare markarbeten på platsen.
11. Bärlager av grus och sten som tillkommit som återfyllningsmassor efter tidigare markarbeten på platsen.
12. Bärlager av grus och makadam som tillkommit som återfyllningsmassor efter tidigare markarbeten på platsen.
13. Plattor.

Figur 6. Undersökningsschaktets öst- och sydsektion under markarbetena i december 2012. Det medeltida kulturlagret är markerat med siffran 2.

1. Moränlera
2. Odlingslager, svartbrunt kulturlager som var fuktigt, fett och finkornigt. Kulturlagret tolkas som odlingslager på grund av sin karaktär och komposition samt sin stratigrafiska placering
3. Sentida fyllningslager i en nedgrävning, jorden innehöll bland annat tegelrester.
4. Fyllningslager. Fyllningen bestod av lerinblandad humus med inslag av lerfläcklar. Fyllningslagret var kompakt och har tillkommit i syfte som återfyllningslager efter en rörnedgrävning.
5. Bärlager/utjämningslager. Sandig humus som lagts i syfte att jämna av ytan och fungera som bärlager för att lägga plattor över.
6. Bärlager/utjämningslager. Sand.

I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

2012

.....

- Nr 426 Botan M17:504, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 427 Kv Tegnér 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 428 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010–2012. Aja Guldåker.
Nr 429 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 430 Stora Råby 36:18, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 431 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 432 Flyinge 22:40, Fornlämning 80,81 i Södra Sandbys socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 433 Kv Toppen 1-2, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 434 Kv Paradis 60, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 435 Kv Paradis 61, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 437 Kv Winstrup 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
2013:5 Kv Saluhallen1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011-2012. Ivan Balic.
2013:6 Innerstaden 2:1 - Krafts torg och Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:7 Stora Råby 34:7/väg 887, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth
2013:8 Innerstaden 2:1 – Clemenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:9 Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2010. Claes Theliander.
2013:10 Kv Repslagaren 29, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:11 Kv Svaneluckykan m. fl. Lund. Förundersökning 2012. Ivan Balic.
2013:12 Kv Döbeln 2 och 3, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:13 Nöbbelöv 22:1, fornlämning nr 24 i Norra Nöbbelövs socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:14 Kv Södertull 10 och 30, Lund. Geoteknisk undersökning 2011-2012. Gertie Ericsson.
2013:15 Kv Trädgården 11, Lund. Geoteknisk undersökning 2011. Gertie Ericsson.
2013:16 Kv Thor 6, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.
2013:17 Kv Grynmalaren 31, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
2013:18 Måketorpsboden på Kulturen, Lund. Byggnadsarkeologisk undersökning 2013. Gunilla Gardelin och Karl-Magnus Melin.
2013:19 Innerstaden 2:1 – Lilla Råby bytomt, fornlämning nr 175 i Lunds stad, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
2013:20 Kv Billegården 21, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Ivan Balic.
2013:21 Kv Fredrik 8, Ystad. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:22 Kv Sankt Peter 10, Lund. Arkeologiska förundersökningar 2008. Karl-Magnus Lenntorp.
2013:23 Innerstaden 2:1 – Stora Fiskaregatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
2013:24 Kv Winstrup 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.